

TIJORAT BANKLARI KREDITLARINIG AHOI BANDLIGIGA TA'SIRI

Ayubjonov Jahongir Bahodir o'g'li

Ilmiy tadqiqotchi, O'zbekiston Respublikasi Bank va Moliya akademiyasi tinglovchisi.

Kalit so'zlar: *Oilaviy tadbirkorlik, kredit foizlari, aholi bandligi, marketpleys, kredit mablag'lari.*

Annotatsiya: *Koronavirus pandemiyasi sababli dunyodagi millionlab korxonalar va tashkilotlar o'z faoliyatini to'xtatgani 2 milliard 700 million ishchiga ta'sir ko'rsatdi. Jahonda kambag'al aholi soni qariyb 2 baravarga yoki 500 million kishiga ko'payish xavfi yuzaga kelmoqda. Mamlakatimizda karantin tufayli 196 mingta korxonada ishlab chiqarish va xizmatlar ko'rsatish hajmi keskin kamaygan. Karantin tufayli, tabiiyki, ishsizlar soni ham oshgan. Shu sababli aholi bandligini ta'minlash maqsadida ularga kredit ajratish va ularni tadbirkorlikga o'rgatish dolzarb masala bo'lib qolmoqda.*

Bunday og'ir sharoitda davlatimiz tomonidan qator chora-tadbirlar ko'rilmoqda. Jumladan, bir oy ilgari qabul qilgan 2 ta qarorga asosan, hozirga kelib nafaqa va moddiy yordam oladigan bolali oilalar soni 595 mingdan 655 mingga, ya'ni 60 mingtaga ko'paytirildi. Shuningdek, aholining kreditlar bo'yicha 3 trillion 260 milliard so'mlik to'lovlari muddati uzaytirildi.

Biroq, shu bilangina cheklanib qolib bo'lmaydi. Kun sayin o'zgarayotgan vaziyat aholi bandligini ta'minlash va muhtoj oilalarni ijtimoiy himoyalash bo'yicha qo'shimcha choralar ko'rishni talab etmoqda.

Tadbirkor va fermerlar kambag'al oilalarga tomorqada ekin ekishga yordam berishi, takroriy ekin uchun o'z yeridan joy ajratishi, kasanachilikni yo'lga qo'yishda ko'maklashishi lozimligi ta'kidlandi. Davlat esa bunday subyektlarga soliqni bo'lib-bo'lib to'lash, muddatini kechiktirishga ruxsat beradi yoki kredit ajratadi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev 20 dekabr kuni «Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish va aholining daromad manbaini kengaytirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida»gi qarorni imzoladi.

Hujjatga muvofiq, 2022 yil davomida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida:

a) loyihalarni moliyalashtirish uchun maqsadli jamg'armalar hamda Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasining resurslari tijorat banklariga yillik 10 foiz stavkada joylashtiriladi;

b) imtiyozli kreditlar yillik 14 foiz stavkada:

oilaviy tadbirkorlik, daromad topishga qaratilgan muayyan mehnat faoliyati bilan shug'ullanish va faoliyat turini kengaytirish istagini bildirgan aholi hamda tadbirkorlik subyektlariga — 3 oydan 6 oygacha bo'lgan imtiyozli davr bilan 3 yilgacha muddatga;

chorvachilik (qoramol, qo'y, echki), baliqchilik va parrandachilik (tuxum yo'nalishi) uchun — 1 yilgacha imtiyozli davr bilan 3 yilgacha muddatga;

bog'dorchilik, uzumchilik va limonchilikni tashkil etish, issiqxona, qishloq xo'jaligi texnikasi va asbob-uskunalarini xarid qilish uchun — 3 yilgacha imtiyozli davr bilan 7 yilgacha muddatga;

«Hunarmand» uyushmasi a'zolariga ishlab chiqarish ehtiyojlari uchun asbob-uskuna, ehtiyot qismlar va xomashyo materiallarini xarid qilish, hunarmandchilikni rivojlantirish markazlari, «usta-shogird» maktablarini tashkil etish, uy-muzeylar va ustaxonalar qurish yoki shu maqsadlarda bino va inshootlar sotib olish uchun — 3 yilgacha muddatga hamda aylanma mablag'larini to'ldirish uchun 18 oygacha muddatga ajratiladi.

Kreditlar mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish masalalari bo'yicha tuman (shahar) hokimi yordamchisining o'ziga birlashtirilgan mahallada istiqomat qilayotgan (joylashgan) qarz oluvchiga beradigan tavsiyasi asosida ajratiladi.

Chorvachilikni rivojlantirish yo'nalishida kreditlar ustuvor ravishda kamida 10 dan 50 boshgacha chetdan keltirilgan naslli chorva mollarini (qoramol, qo'y, echki) boqish uchun kichik fermalarni tashkil etishga beriladi.

Qarorda «Agrobank» ATB, AT «Xalq banki» va «Mikrokreditbank» ATBga 2022 yil 1 martdan dasturlar bo'yicha kreditlarning to'liq raqamlashgan holda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlarining yagona elektron platformasi orqali ajratilishini ta'minlash topshirildi. Bunda:

kredit olish uchun arizalar barcha bosqichlarda onlayn tarzda ko'rib chiqiladi va har bir bosqichda qabul qilingan qaror to'g'risida Yagona elektron platforma (SMS-xabarnoma, elektron pochta yoki shaxsiy kabinet) orqali ma'lumot berib boriladi;

kredit mablag'larini ajratish bo'yicha hujjatlar elektron ko'rinishda shakllantiriladi va masofadan imzolanadi;

kredit olish uchun arizalar masofadan qarz oluvchi tomonidan mustaqil ravishda yoki tegishli mahallaga birlashtirilgan hokim yordamchisining ko'magi bilan taqdim etiladi;

Yagona elektron platforma orqali aholiga o'zini o'zi band qilish uchun kreditlar belgilangan mezonlar asosida skoring baholash natijalariga ko'ra, avtomatlashtirilgan holda ajratiladi;

ajratilgan kreditlar hisobiga tovar va xizmatlarni bozor tamoyillari asosida erkin sotib olish yoki sotish Yagona elektron platformada yaratilgan «marketpleys» tizimi yordamida amalga oshiriladi.

Shu bilan birga, o'z mahsulot va xizmatlarini sotish bo'yicha takliflar asbob-uskunalar va mahsulotlar yetkazib beruvchi (ish bajaruvchi) tashkilotlar tomonidan «marketpleys» tizimida erkin joylashtiriladi.

Ta'minotchilar tomonidan ko'rsatilgan xizmatlar foydalanuvchilar tomonidan baholanadi va ularning reytingi avtomatik ravishda shakllantiriladi. Ta'minotchilarning o'z majburiyatlarini o'z vaqtida va sifatli bajarishi yuzasidan monitoring tuman (shahar) oilaviy

tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash markazlari tomonidan amalga oshiriladi. Monitoring natijalariga ko'ra, ta'minotchilarning «marketpleys» tizimidagi o'z xizmatlarini taklif etish imkoniyati davriy ravishda o'rganib chiqiladi.

Hujjatda belgilanganidek:

«Temir daftar», «Ayollar daftari» va «Yoshlar daftari»ga kiritilgan fuqarolarga kredit ajratilishi ularni ushbu ro'yxatdan chiqarish uchun asos hisoblanmaydi va fuqarolar mazkur daftarlardan hokim yordamchisi, tuman davlat soliq inspeksiyasi va tegishli sektor rahbarlari tomonidan fuqaroning unga ajratilgan kredit hisobiga amalga oshirgan faoliyatidan doimiy va barqaror daromad manbaini shakllantirganini o'rganish orqali beriladigan tavsiya asosida chiqariladi;

Vakolatli banklarga dastur koordinatorlarining taqsimotiga muvofiq 3,65 trln so'm miqdordagi kredit resurslari 3 yillik imtiyozli davr bilan 7 yil muddatga ajratiladi

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Gazeta.uz <https://www.gazeta.uz/oz/2021/12/21/credits/>
2. O'zbekiston Respublikasi hukumat portal <https://gov.uz/oz/news/view/27263>.
3. «Agrobank», «Xalq banki», «Mikrokreditbank»larning mahsus internet portallari
4. Sb.uz